

УДК 373.3:37.014.3(477)

Романчук А. І.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Стаття присвячена аналізу проблем організації освітньо-виховного процесу в сучасній початковій школі. Автор акцентує увагу на провідних напрямках у вихованні учнів початкової школи у рамках реформи “Нова українська школа”, серед яких: формування моральних цінностей в школярів, залучення їх до активної самостійної діяльності, формування позитивної мотивації навчання, розвиток індивідуального потенціалу кожного учня. У статті нова українська школа автором розглядається як така, що базується на особистісно орієнтованій моделі освіти і враховує здібності, потреби і інтереси кожної дитини. Автором аналізується зміст сучасної освіти, який спрямований на формування у дітей ключових компетенцій та повинен систематично оновлюватися й відповідати державним вимогам щодо якості навчання. Важлива роль у вирішенні зазначених проблем в статті належить учителеві, основна функція якого полягає в створенні такого освітнього середовища, де б учні виступали активними суб'єктами.

Ключові слова: *початкова школа, освітньо-виховний процес, мотивація навчання, моральні цінності, освітнє середовище.*

Освіта XXI століття – це освіта для людини. В її основі – виховання відповідальної особи, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, яка вміє використати отримані знання і уміння для творчого вирішення проблем, критично мислити, опрацьовувати різноманітну інформацію, прагне змінити на краще своє життя і життя своєї країни.

На розвиток системи освіти в сучасних умовах впливають такі взаємопов'язані фактори: швидкозмінність і швидкоплинність процесів суспільного розвитку, соціально-економічні трансформації в суспільстві [7, с. 3]. Тому в сучасній школі на перший план ставиться не накопичення дитиною інформації, а засвоєння нею інтелектуальних технік, які є складовими культури і невід'ємною частиною змісту освіти. Епіцентром в навчанні має бути інтерес, розвиток пізнавальної активності школярів, формування в них позитивного відношення до процесу і результатів своєї праці.

Одним з шляхів оновлення змісту освіти і узгодження його з потребами сучасності є орієнтація навчально-виховного процесу на формування ключових компетентностей і створення ефективних механізмів їх застосування.

Початкова ланка освіти – фундамент шкільного навчання, адже саме тут закладається основа для формування особистості майбутнього громадянина. Вона покликана забезпечити подальше становлення і різнобічний розвиток дитини, цілеспрямовано виявляти і розвивати її

здібності в різних видах діяльності, створювати умови для повноцінного засвоєння базового рівня освіти і уміння вчитися.

Основні аспекти розвитку змісту початкової освіти вивчали Н. Дем'яненко, М. Євтух, Н. Ничкало, О. Сухомлинська та ін. Проблему фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів, специфіки їхньої професійної діяльності досліджували такі науковці, як: Н. Бібік, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, О. Савченко, Л. Хоружа, М. Фіцула, І. Шапошнікова та ін. Проблеми змісту початкової освіти присвячені роботи М. Скаткіна, І. Лернера, В. Раєвського, В. Ледньова та ін.

Мета статті – визначити та теоретично обґрунтувати основні напрями та проблеми сучасного реформування початкової освіти в Україні.

У системі початкової освіти України відбуваються радикальні масштабні новації. Українські першокласники з 1 вересня 2018 року навчаються за новим Державним стандартом початкової освіти затвердженої постановою Кабінету Міністрів від 21 лютого 2018 року № 87. Він розроблений у рамках реформи “Нова українська школа” відповідно до Закону України “Про освіту” і визначає основні вимоги до початкової освіти в країні [5].

Сучасний світ складний, дитині недостатньо дати лише знання, ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці. Потужну державу і конкурентну економіку забезпечить згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих і саме таких повинна готувати середня школа України [4].

Тому українська шкільна реформа – це принципово новий підхід до освіти, позиціонування учителя і учня, а також формування неабияких соціальних цінностей. Виклики часу зумовили розробку концептуальних принципів реформування середньої освіти – документу, який проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвиток здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що в сукупності забезпечують психологічний комфорт і сприяють прояву творчості дітей.

Які ж невирішені проблеми вітчизняної системи освіти і її засадничої ланки – початкової освіти, стали поштовхом для ухвалення реформаторських рішень? По-перше, існують великі відмінності між школами, які територіально, соціально і демографічно працюють в різних умовах, що ускладнює реальний доступ учнів до здобуття якісної освіти.

Умови навчання дітей, особливо 6-річних першокласників, – наповнення класів, режим навчання, вимоги до приміщення, забезпечення харчуванням, матеріальна база тощо – в переважній більшості закладів освіти не відповідають психофізіологічним особливостям розвитку учнів. З кожним роком збільшуються ризики погіршення фізичного і психологічного здоров'я дітей, що потребує перегляду режиму їх навчальної праці,

розвантаження і переструктурування змісту навчальних предметів, уникнення дублювання матеріалу тощо. Значно збільшилася кількість дітей, які потребують особливого і тривалого психолого-педагогічного супроводу, логопедичної, соціальної і медичної допомоги – до цього виклику наша школа підготовлена лише частково.

Крім того, в сільській місцевості якість освіти не витримує конкуренції з міською, – про це свідчать результати ЗНО, (відсутність школярів в олімпіадному русі та ін.). Школи сільської місцевості, особливо початкові, стали переважно малочисельними, а тому загострилася потреба впровадження інших форм навчання, штатних розписів, створення відповідного освітнього середовища. Також потребує змін навчальне забезпечення – більшість підручників залишаються застарілими враховуючи інноваційні результати початкової освіти. Недостатнє виділення засобів на їх друк обмежує авторів в створенні повноцінної сучасної навчальної книги. У більшості випадків шкіл, учителі не мають можливості самостійно обирати той або інший підручник, вони часто вимушені звертатися до батьків відносно придбання сучасної навчальної продукції.

У проекті нового Закону України “Про освіту” визначено, що метою початкової освіти є різнобічний розвиток дитини відповідно до її вікових особливостей, духовне і моральне виховання особистості. Початкова освіта здобувається у закладі освіти за місцем проживання дитини, в сім’ї або за участю вчителя чи фізичних осіб, які здійснюють освітню діяльність. Діти, які здобувають початкову освіту в сім’ї, чи за участі вчителя або фізичної особи, яка здійснює індивідуальну освітню діяльність у початковій освіті відповідно до ліцензії, підсумкову атестацію проходять у закладах початкової освіти. Діти, які здобувають початкову освіту в сім’ї, щорічно проходять атестацію у закладах початкової освіти. Орган місцевого самоврядування може зобов’язати батьків забезпечити продовження початкової освіти іншим способом, якщо результати річної атестації не відповідають вимогам освітньої програми. Початкова освіта передбачає підготовку до наступного рівня освіти – базової середньої освіти [2].

Зміст сучасної освіти спрямований на формування у дітей ключових компетенцій, а саме: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; спілкування іноземними мовами; математична грамотність; компетентності в природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні; уміння навчатися впродовж життя; соціальні і громадянські компетентності; підприємливість; загальнокультурна грамотність; екологічна грамотність і здорове життя.

Необхідно брати до уваги й той чинник, що зміст освіти повинен систематично оновлюватися й водночас відповідати державним вимогам

щодо якості навчання [4, с. 93-95].

Ключовою постаттю у запровадженні оновлених цілей і змісту початкової освіти залишається учитель. Сучасний учитель постійно удосконалює свою професійну майстерність, розуміє нові моделі навчальної програми, оновлює предметні і тематичні знання, опановує нові підходи до навчання і викладання. Сьогодні неможливо навчати традиційно: в центрі – активізація пізнавальної активності, необхідно знаходити новіші і ефективніші методи і форми навчання, використати нестандартні форми роботи, які забезпечують розвиток особистості кожного учня.

По-друге, початкова школа працює в умовах постійних змін, які запроваджуються зверху через модернізацію програм і нові нормативні документи або ініціюються знизу школами, творчими педагогами.

Нестабільність, орієнтація на інновації зовнішнього змісту нерідко посувають на периферію вчительської праці найважливіші цілі початкової ланки щодо навчання і розвитку молодших школярів, яких слід повноцінно досягти саме у ці роки.

По-третє, особливої уваги потребують молоді вчителі, адже, щоб їх зберегти у школі, необхідно продумати спеціальний патронат професійної і соціальної підтримки, бо зміни у підготовці майбутніх педагогів не встигають за темпами оновлення практики.

По-четверте, низький економічний статус вчителя у суспільстві, де більш успішним в матеріальному плані можна бути, працюючи значно менше, знижує мотивацію і професійну відповідальність педагога.

Взаємовплив зовнішніх і внутрішніх тисків спричиняє особливу гостроту проблеми якості шкільної освіти [6, с. 1-2].

Освітня реформа передбачає які компетенції мають бути в учителів сучасної початкової школи, а саме: професійно-педагогічна, соціально-громадянська, загальнокультурна, мовно-комунікативна компетентність, підприємницька та інформаційно-цифрова компетентність.

Нова школа базується на основах “педагогіки партнерства”, в її основі – спілкування, взаємодія і співпраця між учителем, учнем і батьками, які об’єднані спільними цілями. Вона передбачає використання методів викладання, що базуються на співпраці (ігри, проекти, експерименти, групові завдання тощо). Також інший підхід до оцінювання. Оцінки слугуватимуть для аналізу індивідуального прогресу і планування індивідуальної швидкості, а не ранжирування учнів. Оцінка сприйматиметься як рекомендація до дії, а не засудження. Також нова школа підтримується електронною платформою для створення і поширення електронних підручників і навчальних курсів для школярів і учителів. Згідно з новим законом про освіту, учителям надається академічна свобода. Він сам зможе формувати власні авторські навчальні програми, вибирати підручники, методи, стратегії і способи навчання. Роль учителя трансформується, і тепер він буде не просто джерелом знань і єдиним наставником, а коучем, тьютором, модератором в індивідуальній

освітній траєкторії дитини.

Реформа передбачає зміни структури середньої школи, щоб максимально врахувати фізичні, психологічні і розумові здібності дитини кожної вікової групи, а саме: початкова освіта (4 роки); базова середня освіта (5 років); профільна середня освіта, яку можна буде отримувати в ліцеях і установах професійної освіти (3 роки).

Потрібно докласти всіх зусиль, аби початкове навчання було якісним. Насамперед, якісною повинна бути діагностика готовності дітей до навчання. Важливо, щоб усі діти вчилися й розвивалися відповідно до своїх можливостей [1, с. 5-8].

Вважаємо, що ухвалення нового закону про освіту – далеко не останній, але вирішальний крок на шляху освітньої реформи, який визначає її головний зміст і спрямованість. Нинішня освіта в Україні вважається рудиментом пострадянської епохи, що потребує змін. Упевнені, що міністерству вдасться запровадити реформу у такому вигляді, в якому її презентували, поліпшити якість освіти і у дітей з'являться нові мотивації для навчання. Адже масштаб змін в новій реформі вражає і вона потребує ретельного планування і усвідомлення того, що вистачить ресурсів і сил, щоб все втілити в життя.

Висновки. Таким чином, нова українська школа базується на особистісно орієнтованій моделі освіти. Школа повинна буде враховувати здібності, потреби та інтереси кожної дитини. Процес навчання організований з урахуванням навичок XXI століття і повинен відповідати індивідуальному стилю і темпу дитини. У навчанні враховуються вікові особливості фізичного, психічного і розумового розвитку дитини. Для учнів з особливими потребами створюються умови для спільного навчання з однолітками. Для них впроваджуються індивідуальні програми розвитку, включаючи корекційно-реабілітаційні заходи, психологічно-педагогічний супровід.

Використана література:

1. *Висторонський В.* Якісна освіта молодших школярів / В. Висторонський // Початкова освіта. – 2012. – № 11. – С. 2-4.
2. Закон України “Про освіту” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Концепція початкової освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. *Кошманова Т.* Проблеми сучасної філософії освіти в Україні у контексті конструктивізму. / Т. Кошманова // Педагогічна освіта в Україні і Польщі: реалії та перспективи : збірник наукових праць / за ред. Д. Герцюка і Р. Кухи. – Львів : ВЦ Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка; “Триада плюс”, 2008. – 348 с.
5. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти. Постанова КМУ № 87 від 21.02.18 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/download/postanova-vid-lyutogo-2018-pro-zatverdjennya-2018-52126.html>
6. *Роман С. В.* Методика навчання англійської мови у початковій школі : навчальний посібник / С. В. Роман. – Київ : Ленвіт, 2005. – 208 с.
7. *Сисоєва С.* Роль освіти в сучасному світі / С. Сисоєва // Рідна школа. – 2008. – № 11. – С. 3-6.

References:

1. Vystoronskyi V. Yakisna osvita molodshykh shkoliariv / V. Vystoronskyi // Pochatkova osvita. – 2012. – № 11. – S. 2-4.
2. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
3. Kontsepsiia pochatkovoї osvity [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Koshmanova T. Problemy suchasnoi filosofii osvity v Ukraini u konteksti konstruktyvizmu. / T. Koshmanova // Pedahohichna osvita v Ukraini i Polshchi: realii ta perspektyvy : zbirnyk naukovykh prats / za red. D. Hertsiuka i R. Kukhy. – Lviv : VTs Lviv. nats. un-tu im. I. Franka; “Triada plus”, 2008. – 348 s.
5. Pro zatverdzhennia Derzhavnogo standartu pochatkovoї zahalnoi osvity. Postanova KМУ № 87 vid 21.02.18 roku [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/download/postanova-vid-lyutogo-2018-pro-zatverdjenya-2018-52126.html>
6. Roman S. V. Metodyka navchannia anhliiskoi movy u pochatkovii shkoli : navchalnyi posibnyk / S. V. Roman. – Kyiv : Lenvit, 2005. – 208 s.
7. Sysoieva S. Rol osvity v suchasnomu sviti / S. Sysoieva // Ridna shkola. – 2008. – № 11. – S. 3-6.

РОМАНЧУК А. И. Актуальные проблемы реформирования начального образования Украины в современных условиях.

Статья посвящена анализу проблем организации образовательно-воспитательного процесса в современной начальной школе. Автор акцентирует внимание на ведущих направлениях в воспитании учеников начальной школы в рамках реформы “Новая украинская школа”, среди которых: формирование моральных ценностей в школьников, привлечения их к активной самостоятельной деятельности, формирования позитивной мотивации учебы, развитие индивидуального потенциала каждого ученика. В статье новая украинская школа автором рассматривается как таковая, что базируется на лично ориентированной модели образования и учитывает способности, потребности и интересы каждого ребенка. Автором анализируется содержание современного образования, которое направлено на формирование у детей ключевых компетенций и должен систематически обновляться и отвечать государственным требованиям относительно качества учебы. Важная роль в решении отмеченных проблем в статье принадлежит учителю, основная функция которого заключается в создании такой образовательной среды, где бы ученики выступали в качестве активных субъектов.

Ключевые слова: начальная школа, образовательно-воспитательный процесс, мотивация учебы, моральные ценности, образовательная среда.

ROMANCHUK A. I. Issues of the day of reformation of primary education of Ukraine are in modern terms.

The article is sanctified to the analysis of problems of organization of educationally-educator process at modern initial school. An author accents attention on leading directions in education of students of initial school within the framework of reform “New Ukrainian school”, among that: forming of moral values in schoolchildren, bringing in of them to active independent activity, forming of positive motivation of educating, development of individual potential of every student. In the article new Ukrainian school is examined an author as such, that is based on the personality oriented model of education and takes into account capabilities, necessities and interests of every child. An author is analyse maintenance of modern education that is sent to forming for the children of key competences and must systematic renovate and answer state requirements in relation to quality of studies.

An important role in the decision of the marked problems in the article belongs to the teacher the basic function of that consists in creation of such educational environment, where students came forward as active subjects.

Keywords: elementary school, educational process, learning motivation, moral values, educational environment.